

Klovićevim tragom po njegovu zavičaju nakon 400 godina

Prim. dr. Stanko Jurdana
ravnatelj lječilišta Thalassotherapie u
Crikvenici

Stručni prikaz

Najvjerodostojniji podatak o Klovićevu mjestu rođenja je onaj iz 2. izdanja knjige *«Le vite de'più eccellenti pittori, scultori e architetti»* koju je napisao njegov suvremenik Giorgio Vasari u Firenzi g. 1568, dakle 10 godina prije smrti Klovićeve. Tu Vasari precizno bilježi da se Klović rodio (g. 1498) *«in una villa detta Grisona»*. Ovaj podatak mu je dao sam Klović. Međutim baš zbog naziva *«villa»*, koji može značiti dvorac na selu, ljetnikovac, gospodarstvo, selo ili zaselak, nastale su kasnije rasprave koje još i danas traju u ovom njegovom rodnom kraju, gdje se zapravo na teritoriju Grižana nalazi Klovićeva rodna kuća?

a) Prva je varijanta mjesto Rudenice u župi driveničkoj, koju je podržavao od g. 1891. Hirc u svojoj knjizi *«Hrvatsko primorje»*. Naime u tom je zaselku nekoć postojala obitelj Kovičić, otuda je rodnom Klovićeva majka, a sva prezimena imaju dodatak *«Rimljan»*.

b) Drugu je tezu postavio Laszowski g. 1923. u svojoj knjizi *«Gorski kotar i Vinodol»*. On tvrdi da *«na cesti od Crikvenice prema Križišću (8 km) stoji stara neka kuća (u općini driveničkoj) za koju vele da je rodni dom slavnoga slikara Julija Klovića»*.

c) Prema trećoj varijanti Pavešić g. 1939. i Petrinović g. 1967. tvrde da su Klarići rodno mjesto, te da se na imetku *«Fratar»* nalazi mali predjel *«kućina i mirišće»* kao ostatak rodne kuće Jurja Klarića, a otac mu je doseljenik iz Dalmacije ili Makedonije (Macedo). Na njegovo školovanje podsjeća i naziv zemljišta *'Paulinovo'*, a motiv sa slike *«Sybilla Tiburtina»* je reminiscencija na rodni kraj, jer joj se u pozadini nalazi upravo pogled s Klarića na Driveničku gradinu.

d) Glavna i najvjerojatnija grižanska verzija je zaselak Antovo, gdje na tzv. Pilaševoj ledini leže osatci zidova visine do metar i pol, a prema kazivanju mjesnog kroničara Ivana Kneza i usmenoj predaji tu je rođen Klović.

e) Konačna varijanta je zaselak Gobići, jer se on navodno prezivao Juraj Gobić, te da su mu roditelji poslije njegova rođenja preselili u Gobiće. Izgleda međutim da je ovo mjestance novijeg datuma.

Autor iznosi podatke o usmenoj predaji iz Klovićeva rodnog zavičaja, Hrvatskog primorja, o mjestu umjetnikova rođenja, za koje se »bore«, u posljednjih stotinjak godina stanovnici nekoliko naselja (Grižane, Rudenice u župi driveničkoj, Križišće, zaselak Klarići i mjestance Gobići). Osim informativnog pregleda domaće literaturre o J. J. Kloviću, autor donosi pregled različitih načina obilježavanja uspomene na umjetnika u Hrvatskoj (spomenik u Driveniku, imena ulica u Zagrebu i Crikvenici, spomenik u Zagrebu, spomenik u Grižanima, medalje i spomenice s umjetnikovim likom i dr.).

Prema predaji vinodolskog kraja prvu svoju naobrazbu stekao je Klović u sjedištu tadašnjeg kaptola u Beogradu, *«kamo ga je fratar doveo»* nakon što je otkrio njegov talent.

Iza toga je po Frankopanu i crikveničkim pavlinima dječak odveden na školovanje u pavlinski samostan u Crikvenicu, no o tome nema pisanih dokumenata.

Odavde odlazi g. 1515. u svijet (u Italiju i Rim, pa preko Austrije u Budim u Mađarskoj) i tek se po povratku poslije izgubljene bitke s Turcima na Mohačkom polju g. 1526. vjerojatno još jednom javlja, na putu Zagreb—Senj—Ankona, u svom rodnom kraju kojeg nakon toga više nikad nije vidio. Jedino zadržava stalnu uspomenu na zavičaj u svom isticanju nadimka *Croata*, a donekle podsjećaju na to i motivi s već spomenute *«Sybilla Tiburtinae»* te *«Rođenje Krista»* kao i El Grecov portret *Julija Klovića* u kojemu mala uklopljena slika pejzaža na stijeni pozadine jako nalichi na ovaj vinodolski kraj, kao što je to primijetio i prof. Ljubo Babić.

A sada, kako mu se odužio rodni zavičaj i što smo mi učinili za našeg sina Klovića? Moramo priznati malo, zapravo vrlo malo dosad.

God. 1878, tj. prije ravno stotinu godina, Grižanci su pokretali akciju za podizanje spomenika svom velikom mještaniinu povodom 300. obljetnice njegove smrti. O tome piše i kraljevički list *«Primorac»* od 16. I. 1878. kako je (cit.) *«onomadne pozvao čestiti rodoljub g. Dr. Frane Pilepić i Grižane, rodno mjesto Klovićevo da proslavi neumrlog sina kako valja ... Rodoljubi grižanski i zbilja stanu razmišljati kako bi se najdostojnije sačuvala u narodu uspomena slavnog zemljaka, a 5. o.m. na dan tristogodišnjice poziva ih neutvrdivi L. Barac (Luka?) što se tiče slavlja Klovićeva, na sastanak gdje na njegov predlog, odluče u Grižanima podignuti spomenik»*.

* Predavanje održano u Grižanima dne 6. V. 1978.

Grižane, spomenik J. J. Kloviću (otkriven 6. V. 1978, rad I. Belobrajca)

Zna se da je bio osnovan odbor za proslavu i podizanje spomenika. Odbor je prikupio pedeset forinti, ali kako je ta akcija iziskivala mnogo veća sredstva, koja malo i siromašno selo Grižane nije moglo skupiti, odbor se obratio za pomoć cijelom hrvatskom narodu. No vjerojatno se nije skupilo dovoljno sredstava kad spomenik nije podignut. Ipak je iste godine u Zagrebu na Zrinjercu ispred same palače JAZU otkriven njegov spomenik, rad Ivana Rendića. Toj svečanosti su povodom 300. godišnjice smrti prisustvovali i predstavnici Grižana. No tom prigodom nije u Akademiji održana značajnija proslava, što joj je zamjereno i od strane tadašnjih studenata umjetnosti iz Praga.

G. 1852. napisao je Ivan Kukuljević Sakcinski knjigu »Život Jurja Julia Klovia«, a g. 1878. izdao novo izdanje pod naslovom »Jure Glović prozvan Julio Klovio hrvatski sitnoslikar«.

Inače naša literatura o njemu je oskudna, i to u obliku nekoliko članaka u novinama i stručnim publikacijama (Schneider, Kniewald, Bojničić, Crnčić, Breyer, Peić, Prijatelj, Petrinović, Karlič, Blašković, Golub, Barbarić). Međutim strana bibliografija je obilna.

Prije 9 godina podignut je spomenik u Driveniku pred školom, rad prof. Zvonka Cara, a donatora Mate Petrinovića, pa cijela područna osnovna škola Tribalj nosi Klovićevo ime.

Klovićevo ime nose i ulice u Zagrebu i Crikvenici.

Još prije I. svjetskog rata tamburaško društvo u Grižanima nosilo je ime Jurja Julija Klovića, a i danas nastavlja tu tradiciju. Također je pred desetak godina jedno kraće vrijeme djelovalo i likovno udruženje slikara amatera u Crikvenici te nosilo njegovo ime.

I to bi uglavnom bilo sve što se do ove godine za nj učinilo.

U ovoj godini, osim danas otkrivenog spomenika ovdje u Grižanima, rad Ivana Belobrajca, još su izdane i 2 spomen-marke, te spomen-plakete i značke.

Također je u izdanju »Spektra« iz Zagreba publicirana luksuzna monografija »Julije Klović«, u kojoj su u odličnoj kolor-tehnici sabrana i prikazana gotovo sva njegova teško dostupna djela u inozemstvu. Naime trezori poznatih biblioteka i muzeja svijeta njegova djela ljubomorno čuvaju kao najveću vrijednost, pa su tako njegovi brojni misali, molitvenici, brevijari i korali razasuti po knjižnicama i zbirkaama cijele Evrope pa i USA.

Od rijetkih djela koja se nalaze u našoj zemlji jesu: 1) *Judita*, 2) *Autoportret s psom* (medaljon, drugi original je u Beču), 3) *Ganimed* (u koloru), a drugi je crtež u Windsoru. Svi se oni nalaze u Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu, 4) *Monogram* i još 17 stranica iz Mišala čazmanskog prepošta Jurja de Topusko, prema Kniewaldu, iluminirao je Klović a čuvaju se u Riznici

Ivan Rendić, Spomenik J. J. Kloviću u Zagrebu (otkriven 9. IV. 1879)

Zvonko Car, Spomenik J. J. Klovića u Driveniku (otkriven 12. X. 1969)

Zdravko Brkić, Spomen medalja J. J. Kloviću (izvedeno 1978)

prvostolne crkve u Zagrebu. (Iz kriptograma se može pročitati Clovi, Clavi, event. Križane itd.)

Koristim se ovom prilikom da prikažem još 4 diapozitiva iz Vatikanske biblioteke u Rimu, koji nisu publicirani u Monografiji. To su znameniti Missale 3805 i Missale 3807.

Ovdje ne mogu ulaziti u umjetničku ocjenu Klovićevih djela, jer je to predmet izlaganja drugih referenata, ali upozoravam na izrazitu živopisnost i jarko šarenilo boja prisutno gotovo na svim njegovim radovima.

Za kraj bih prikazao još mjesto njegovog počivališta prema njegovoj vlastitoj želji, tj. crkvu *San Pietro in Vincoli* (Sv. Petar u okovima) u centru Rima. Tu mu je grob u blizini Michelangelova Mojsija.

Na ovalnoj ploči iznad Klovićeva lika u profilu uklesane su riječi IVLIVS CLOVIVS PICTOR NVULLI SECVNDVS (Julije Klović slikar bez premca). Na kvadratnoj pak ploči odmah ispod stoji latinski uklesani tekst (u prijevodu): B(ogu) P(redobromu) V(elikomu), Za velikoga svećenika Urbana VIII, Za naslovnika kar-

dinala Laudivija Zacchija, Gospodinu Juliju Kloviću iz Hrvatske, Od reda regularnih kanonika Sv. Petra u okovima, Izvrsnom slikaru, Mužu dragom vladarima, U kojem je živjela najveća pozornost za najmanje stvari, Istaknuta milina i neumrla slava, Do najdublje starosti radeći, I u Rimu umrije, U ovoj bazilici pokopan, Svoje negda drugu regularni kanonici postaviše 1632.

Točan datum rođenja mu se ne zna, ali umro je 3. siječnja 1578, prema originalnoj osmrtnici koju je pronašao dr. Golub.

I na kraju, sve ovo što smo ovih dana učinili u obliku proslave u Zagrebu i Grižanima te Vinodolom, tek je samo jedan mali dio zakašnjele zahvalnosti nakon gotovo pola milenija od rođenja tako velikog čovjeka, za tako grandiozan kist, za tako izuzetnog umjetnika kao što je to bio svakako najveći sin ovog kraja Juraj Julije Klović Hrvat, kako se sam nazivao, odnosno Georgivs Ivlivs Clovivs Croata, kako se većinom potpisivao na svojim djelima.

often medieval sculptures of Mary from famous shrines and pilgrimages in Croatia and beyond. Baroque sculptors of these sculptures were occasionally inspired by contemporary graphics, and they portray her dressed in clothing of textile, crowned and adorned with brilliant jewelry and votive gifts, which they imitated according to their own possibilities in wood or stone. The iconographic connection between the original and the replica can not always be confirmed with certainty, and often identification of such would be impossible. Most often these are replicas of Mary of Bistrica, especially with very diffuse processional sculptures, or replicas of Mary of Lauretaine, the most interesting examples of which are those sculptures which imitate the dark incarnadine of the original from Loreto.

Zvonimir Wyróubal

Certain Comments with a Presentation of the Painter
BERNARD BOBIĆ IN THE BOOK BAROK U
HRVATSKOJ

As a connoisseur of the opus of the late 17th century painter Bernard Bobić, the author provides a critical interpretation of the part of his opus preserved in Zagreb, in the book entitled *Barok u Hrvatskoj (The Baroque in Croatia)* (Zagreb, 1982). He insists on the assumption that this is the work of this artist, and presents new data. He explains that the painting entitled *Queen Jelena before King Ladislav* is a scene from *Ladislav Protects the Widows and Orphans*, and he draws attention to the fact that he was first to inform scholarly circles that Bobić's *St. Christopher* was painted using a painting by Jacobo Bassano as its model. He also explains the phenomenon of the twisted coat of arms of Slavonia on the painting entitled *The Croatian Nobles before King Ladislav*.

Alena Fazinić

SEVERAL WORKS BY THE KORČULA GOLDSMITH
VICKO CAENAZZO FROM THE 19TH CENTURY

Vicko Caenazzo was active in Korčula in the second half of the 19th century, a goldsmith originally from Zadar where he was probably trained. He then lived in Ston for a time, and in the 1860s he arrived in Korčula. Several of his pieces have been preserved: silver ornaments for a sculpture of St. Roch for the brotherhood of the same name in Korčula in 1857, a candlebra for the All Saints' Church done in 1863, a flask for wine and water from 1865, and an asperges from 1866. The master's initials or his stamp are engraved in his work, and documentation has been discovered referring to orders and payment for these commissions. The technical execution of the metalwork in silver is on a high level, while the quality of the artistic excellence in somewhat less.

Kruno Prijatelj

A NEW CONTRIBUTION ON BRANISLAV DEŠKOVIĆ

While evoking a concise memory of Branislav Dešković (1883—1937) the great Croatian sculptor of animalistic motifs, and summing up interpretations by earlier authors on the artist's work, this author acquaints us with his interesting discovery on the evident influence that Pierre-Jules Mène (1810—1879) the French sculptor had on this Croatian master. Dešković was undoubtedly inspired in some of his portrayal of dogs by his knowledge of Mène's animal figu-

res, but his sculptural concept was different in essence. The verisme of Mène's interpretation was replaced by a feeling for synthesis of form and »impressionistic« modelation of volume. Dešković's artistic vision was based on momentary impression, and a sketchy, free treatment of the surface and a stress on contrasts of light and shadow.

Silvia Meloni Trkulja

JULIJE KLOVIĆ AND THE MEDICIS

The author presents new data on Julije Klović's relationship with Florence. As early as 1554 Duke Cosimo I tried to draw Klović into his service, but it took him until 1551 to succeed, when Cardinal Alessandro Farnese came to Florence from Rome. Vincenzo Borghini reports in 1552 that Klović was working for the Duke, and on 22 June 1553 he was provided with accomodation in the Pitti Palace. Here he remained until 11 November of the same year. By that date he had already painted the *Crucifix* (signed and dated 1553) and *Mourning*; until now it was believed that these two miniatures, along with a later *Self-Portrait*, were the only works that originated in Florence. The author discloses that there were seven works listed in the first inventory of Uffizi Gallery (1589) and thanks to their descriptions she identifies them as existing today; *St. John the Baptist*, *The Head of a Woman* (actually the Madonna from the Annuciation) and the *Rape of Ganymede* where the central figure is a replica of Michelangelo's drawing, while Klović's is the addition of the figure of a dog and the landscape in the background. The *Portrait of Eleonor di Toledo* has been lost, but its appearance is known to us through a copy by Daniel Froeschel from the late 16th century. The author stresses, through her analysis and evaluation of these miniatures, that their symbolic substrate is a faithful illustration of the refined culture of the environment of the Farnese family.

Ivan Barbarić

THE LIFE AND CREATIVE OPUS OF JURAJ JULIJE
KLOVIĆ

The author reconstructs the biography of Juraj Julije Klović using all the known literature available on his life and work, and evaluates the artist's opus of miniatures. The artist's place of birth is dealt with as a special problem, as well as the years he was trained in Rome, his activity in Hungary and his participation in the Battle of Mohačko Polje (1526). He presents Klović's suffering in the tragic *sacco di Roma* (1527) and his acceptance into the Scopetino order in Mantua. An interpretation of the works that have been preserved follows with an affirmative evaluation of the master's creative work as a whole.

Stanko Jurdana

KLOVIĆ'S TRACES IN HIS NATIVE REGION

The author presents data on oral legends concerning Klović's native region, the northern Croatian coast, his birthplace, an issue the inhabitants of several towns have been *»fighting«* over for the last hundred years or so (Grižane, Rudenice in the parish of Drivenik, Križišće, the hamlet Klarići and the town of Gobići). Aside from the informative overview of domestic literary sources on J. J. Klović, the author presents a review of the various ways that commemoration for this artist has been organized (a monument in Drivenik, street names in Zagreb and Crikvenica, a monument in Zagreb, a monument in Grižane, medals and commemorative pieces with the artist's countenance and others.)